


# Enviromúzy v škole

V roku 1997 sme sa v Základnej škole v Semerove začali venovať aktivitám zameraným na spoznávanie regiónu. Neskôr sme ich obohatili o environmentálne prvky. Najzaujímavejšie výsledky sa nám podarilo dosiahnuť v spojení s tvorivými umeleckými aktivitami, v ktorých východiskovými materiálmi sú papier zo separovaného zberu, odpadové suroviny a prírodniny. Dnes tieto aktivity zastrešuje regionálny environmentálno-výtvarný krúžok. Poznávanie obohatené o umelecké spracovanie a propagáciu regiónu boli súčasťou viacerých našich úspešných projektov ([www.volavky.ahoj.sk](http://www.volavky.ahoj.sk)).

Vďaka podpore grantového programu MŠ SR Enviroprojekt 2004 sme mali možnosť naše aktivity

**Enviromúzy v škole** Projekt podporený Ministerstvom školstva SR v grantovom programe Enviroprojekt 2004 [www.enviromuzy.ahoj.sk](http://www.enviromuzy.ahoj.sk)

## Bodyart - rukozvierata



**Cieľ:** Stváranie zvieracieho motívu na ruke  
**Pomôcky:** farby na telo, prírodniny, odpadový materiál, temperové farby, špagát  
**Vyučovacie predmety:** VV, PV, EV, PrvPr  
**Veková kategória:** 6 - 10 rokov

odprezentovať. Projekt mal názov Enviromúzy v škole. Jeho cieľom bolo na konkrétnych príkladoch ukázať odbornej a laickej verejnosti možnosť úspešného prepojenia environmentálnej výchovy s regionálnou a výtvarnou výchovou a ďalšími predmetmi a podnikat'

**Enviromúzy v škole** Projekt podporený Ministerstvom školstva SR v grantovom programe Enviroprojekt 2004 [www.enviromuzy.ahoj.sk](http://www.enviromuzy.ahoj.sk)

## Ladule




**Cieľ:** Využitie odpadového materiálu pri tvorbe odevu  
**Pomôcky:** plastový a papierový odpad, špagát  
**Vyučovacie predmety:** VV, PV, EV  
**Veková kategória:** 10 - 15 rokov

k podobným aktivitám ďalších nadšencov. Cieľovou skupinou projektu Enviromúzy v škole boli učitelia, pedagogickí pracovníci, žiaci základných a stredných škôl, rodičia, široká verejnosť a návštevníci internetu.

**Enviromúzy v škole** Projekt podporený Ministerstvom školstva SR v grantovom programe Enviroprojekt 2004 [www.enviromuzy.ahoj.sk](http://www.enviromuzy.ahoj.sk)

## Vietor



**Pomôcky:** kusy látok  
**Vyučovacie predmety:** VV, Pr, Prv  
**Veková kategória:** 6 - 10 rokov  
**Cieľ:** Precitovanie prírody okolo nás

Projekt pozostával z prezentácie konkrétnych aktivít zo školskej a mimoškolskej činnosti vo forme farebných fotografií, posterov, koláží doplnených o sprievodné slovo na vrcholných podujatiach zameraných na výchovu a vzdelávanie, napríklad na Veľtrhu environmentálnych výučbových programov v Modre, na Fóre peda-

**Enviromúzy v škole** Projekt podporený Ministerstvom školstva SR v grantovom programe Enviroprojekt 2004 [www.enviromuzy.ahoj.sk](http://www.enviromuzy.ahoj.sk)

## Rimania na našom území



**Cieľ:** Využitie papierového odpadu pri tvorbe historického odevu z čias rímskeho osídlenia obce  
**Pomôcky:** papierový odpad, špagát, strieborná fólia  
**Vyučovacie predmety:** VV, PV, EV, D, VI  
**Veková kategória:** 9 - 14 rokov

gogiky v Bratislave, ale aj v Metodicko-pedagogickom centre v Bratislave, v rámci projektu Socrates a inde. Výstupom projektu bol aj metodický materiál pre návštevníkov výstav obsahujúci postupy niektorých aktivít. Pre záujemcov, ktorí nemali možnosť zúčastniť sa našich výstav, sme vytvorili internetovú stránku [www.enviromuzy.ahoj.sk](http://www.enviromuzy.ahoj.sk) informujúcu o našich aktivitách. Dôkazom úspešnosti projektu bol veľký záujem laickej a odbornej verejnosti o výstavy, pracovné materiály

**Enviromúzy v škole** Projekt podporený Ministerstvom školstva SR v grantovom programe Enviroprojekt 2004 [www.enviromuzy.ahoj.sk](http://www.enviromuzy.ahoj.sk)

## Ako vzniká strom



**Cieľ:** Precitovanie prírody okolo nás. Vytváranie citovej väzby medzi deťmi a prírodou.  
**Pomôcky:** zelená látka  
**Vyučovacie predmety:** VV, PV, EV  
**Veková kategória:** 6 - 10 rokov

a internetovú stránku. Ďalším dôvodom našej spokojnosti je podpora a záujem o náš projekt zameraný na trochu netradičnú formu výchovy k trvalo udržateľnému rozvoju regiónu.

**Enviromúzy v škole** Projekt podporený Ministerstvom školstva SR v grantovom programe Enviroprojekt 2004 [www.enviromuzy.ahoj.sk](http://www.enviromuzy.ahoj.sk)

## Papierové parádnice

**Cieľ:** Využitie prvkov tradičného odevu pri tvorbe odevu z odpadových materiálov



**Pomôcky:** papierový odpad, temperové farby, špagát  
**Vyučovacie predmety:** VV, PV, EV, VI, D  
**Veková kategória:** 9 - 14 rokov

Naša činnosť sa dá zaradiť k „menšinovým žánrom“ na Slovensku. Nejedná sa o typicky environmentálne ani regionálne či umelecké aktivity. Ide nám o obohatenie aktivít zameraných na kognitívnu zložku o umelecký rozmer. A keďže sama príroda je závislá od rovnováhy, zvlášť v dnešnom pretechnizovanom svete je potrebné vedomosti vyvažovať citom a poznatkami tvorivosťou. Tým sa otvára priestor nevyčerpatelných možností prepojenia ochrany prírody s ostatnými oblasťami života, ktoré sa môžu stať zdrojom udržateľného rozvoja každého regiónu. V našom projekte naďalej pokračujeme a radi by sme za podpory štátnych inštitúcií vytvorili priestor pre ďalších účastníkov a obohatili tým vzdelávanie v slovenských školách.

Mgr. Miroslava Kiripolská a Mgr. Richard Kiripolský



# Mimovládky pomáhajú školám zvyšovať environmentálne povedomie žiakov

Dovoľujem si začať smelým tvrdením, že environmentálna výchova na školách je taká stará, ako mimovládne environmentálne organizácie. Z pedagogickej histórie by sa dalo ľahko vysledovať, že začiatky školskej environmentálnej výchovy v 70. rokoch minulého storočia, vtedy výchovy k ochrane prírody, boli spojené s aktivitami Slovenského zväzu ochrany prírody a krajiny a s aktivitami mládežníckej organizácie Strom života.

Štát (MŠ SR) sa k problematike environmentálnej výchovy (ENV) na školách formálne prihlásil v 90. rokoch, kedy vytvoril oficiálny rámec – nadpredmetové osnovy ENV (Učebné osnovy environmentálnej výchovy pre základné a stredné školy Environmentálne minimum, schválené Ministerstvom školstva SR 15. 4. 1996 pod číslom 645/1996-15 s platnosťou od 1. 9. 1996). Vytvoril sa tým na školách časový a myšlienkový priestor pre formovanie školskej mládeže v environmentálnej problematike.

Využiť tento priestor však vedeli a vedia iba motivovaní, v problematike environmentalistiky zdatní a tvoriví učitelia, podporení navyše pochopením vedenia školy. Chýbalo a chýba systémové ďalšie vzdelávanie pedagógov v problematike ENV a doteraz nie sú školy dostatočne vybavené pomôckami a aktuálnymi publikáciami k ENV. To sú limity ďalšieho rozvoja environmentálnej výchovy a vzdelávania na Slovensku. To isté platí aj pre novotvorenú koncepciu Výchovy a vzdelávania k trvalo udržateľnému rozvoju – ak iba rámcovo a formálne vytvoríme sebadokonalejší myšlienkový systém, ktorý nepodporíme potrebnými prostriedkami, zostane iba v rovine formálnej.

Rola mimovládnych environmentálnych organizácií zameraných prioritne na ENV sa od čias SZOPK a Stromu života nezmenila. Pôsobia prostredníctvom svojich projektov ako nositelia inovácií v ENV. Často sa na ich pôde názorovo a odborne formujú práve budúci učitelia. A často supľujú štát organizovaním kurzov, seminárov, tréningov pre pedagógov v praxi, vydávaním publikácií, ktoré sú pre pedagógov účinným nástrojom k plneniu osnov environmentálnej výchovy. Sieťovou organizáciou, združujúcou mimovládne organizácie s environmentálnym vzdelávacím zameraním, je Spoločnosť environmentálne výchovných organizácií Špirála ([www.spirala.sk](http://www.spirala.sk)). Stavovská organizácia mimovládnej ENV.



Triedenie odpadu - praktická aktivita CEA Trenčín v rámci programu Taška plná odpadov

Podmienkou členstva je odborná a pedagogická spôsobilosť tých aktivistov organizácie, ktorí vykonávajú priamu pedagogickú prax na školách a s učiteľmi. V súčasnosti združuje Špirála 9 organizácií (Centrum environmentálnych aktivít Trenčín, Centrum environmentálnej a etickej výchovy Živica Bratislava, Klub Kon-Tiki Bratislava, OZ Sosna Košice, OZ Ekoenergia Rajec, Strom života Bratislava, Inštitút aplikovanej ekológie Daphne Bratislava, Centrum mladých ochrancov prírody SZOPK Kunešov, Stredisko ekologickej výchovy Dub Dubnica n. V.).

Spoločnými projektmi tejto siete mimovládnych or-



Ukážka z výstavy BIO-NEBIO, už 3. rok putuje po slovenských školách

ganizácií je projekt Zelená škola ([www.zelenaskola.sk](http://www.zelenaskola.sk)) a vydávanie občasnika pre environmentálnu výchovu a filozofiu Ďalekohľad ([www.dalekohlad.sk](http://www.dalekohlad.sk)). Okrem toho SEVO Špirála realizovala aj projekty: Environmentálne-výchovné organizácie ako rovnocenný partner štátu a Globálne rozvojové vzdelávanie v environmentálnej výchove, podieľala sa na vydaní metodického pomôcky Zelený balíček (v spolupráci s REC Slovensko), zorganizovala (v spolupráci s SAŽP) tri ročníky Veľtrhov environmentálne-výchovných programov v rokoch 2002 – 2004 (viac o projektoch na [www.spirala.sk](http://www.spirala.sk)).



Náučný chodník Svinica pri Trenčianskom Jastrabí a jeho využívanie - praktický výsledok spolupráce ŠOP SR a CEA Trenčín

Členské organizácie SEVO Špirála realizujú environmentálne výučbové programy prioritne priamo vo vyučovacom procese na pôde ZŠ a SŠ, v druhom rade aj v mimovyučovacom procese (krúžky, exkurzie, vikendové akcie, tábory ap.). Podľa štatistiky jednotlivých organizácií každoročne environmentálno-výchovné mimovládne organizácie odvedú rádovo tisícky hodín priamej vzdelávacej práce so žiakmi a študentmi všetkých typov škôl, stovky hodín metodickej a tréningovej činnosti pre pedagógov. Konkrétne ponuky environmentálnych výučbových programov sú zverejnené na webových stránkach jednotlivých mimovládnych organizácií.

Už dlhé roky mimovládne organizácie inšpirujú školy svojimi konkrétnymi projektmi: vypíšem aspoň niektoré

## Kritériá environmentálneho výučbového programu (EVP) SEVO ŠPIRÁLA

- 1. EVP využíva predovšetkým interaktívne a aktivizujúce metódy, rozvíjajúce environmentálne myslenie, nekonzumný životný štýl a zodpovednosť za stav životného prostredia žiakov a študentov. EVP minimalizuje tzv. frontálnu výučbu (prednáška, výklad). EVP využíva prvky globálneho, projektového a problémového vyučovania. EVP obsahuje chemické pokusy, ako aj dramatickú výchovu.
- 2. EVP obsahuje vždy aktuálne, odborné, objektívne informácie s dôrazom na myšlienky TUR. EVP sa snaží poskytnúť žiakom a študentom čo najširšie spektrum informácií o danom probléme a vedie dieťa k tomu, aby si vytvorilo vlastný názor na danú problematiku.
- 3. EVP sa snaží využívať originálne učebné pomôcky (napr. ukážky alternatívnych zdrojov energie, prírodniny, simulačné hry atď.).
- 4. Obsah EVP vychádza, dopĺňa a rozširuje učebné osnovy jednotlivých stupňov škôl.
- 5. Pri EVP je kladený dôraz na výchovu k slobodnému, tvorivému a kritickému mysleniu.



z nich - Umenie školských záhrad, Školská záhrada ako ekoplocha, Školy ako súčasť Riečnej koalície, Vráťme život obecným potokom (OZ Sosna, [www.sosna.sk](http://www.sosna.sk)), Korešpondenčná škola ekológie, 10 000 stromov Liptova, výstava Toky nie sú stoky!, projekt Na skládky nie sme krátky, Po Frodových stopách (OZ Tatra, [www.ekokompas.host.sk](http://www.ekokompas.host.sk)), Modré z neba, Živá voda, Zakliata hora, Baterky na správnom mieste (Strom života, [www.stromzivota.sk](http://www.stromzivota.sk)), Environmentálna komunikácia v školách a obciach dolného Pomoravia, Pedagogika prírody v strednej Európe, Rozmanitosť života, sprievodcovská činnosť v regióne dolného Pomoravia (Daphne Bratislava, [www.daphne.sk](http://www.daphne.sk)), projekt Dobudovanie systému environmentálnej výchovy a vzdelávania na školách SR, seriál seminárov pre učiteľov Tréning koordinátorov environmentálnej výchovy na školách, výstavy Mestá pre ľudí, BIO-NEBIO - ktoré si vyberieš (OZ Centrum environmentálnych aktivít - CEA Trenčín, [www.cea.sk](http://www.cea.sk)), výstava Klíma nás spája, zážitkový kurz VodoVoda (CEEV Živica Bratislava, [www.zivica.sk](http://www.zivica.sk)), projekty V našej škole šetríme energiu, Zapojme sa do „zelenej“ energie (OZ Ekoenergia Rajec), aktuálne informovanie aj učiteľskej verejnosti prostredníctvom internetu - [www.biospotrebiteľ.sk](http://www.biospotrebiteľ.sk), [www.infovek.sk/predmety/enviro/](http://www.infovek.sk/predmety/enviro/), [www.zelenaskola.sk](http://www.zelenaskola.sk) (prevádzkovateľom týchto webov je CEA Trenčín), [www.ekokompas.host.sk](http://www.ekokompas.host.sk) (OZ Tatra), [www.ekopradna.sk](http://www.ekopradna.sk) (CEEV Živica Bratislava).

Dôležitou a podstatnou súčasťou činnosti mimovládnych organizácií je vydavateľská činnosť pre podporu



**Environmentálne MVO kladú dôraz na výučbu v teréne** environmentálnej výchovy na školách - vyberám z titulov, ktoré sa udomácnili na školách a učiteľia s nimi pravidelne pracujú pri naplňaní cieľov osnov ENV: Ekosystémové domino, Dľaň plná záhradných inšpirácií, Čo prezrádza strom, Čo prezrádza divočina, Nekonečný kalendár, Školy pomáhajú zlepšiť životné prostredie, Zelená kráska, Kedy je domu teplo, Náučné chodníky Slovenska, Objavovanie lesa, Svet je len jeden, Odpad - učím sa o Zemi s radosťou, Klíma nás spája, Svet mokradí, Svet lúk a pasienkov,

Svet rašelinísk, Svet lesov, Energetický audit + Možnosti úspor energie v školách, Hra na jednorozca, Rieka ako živý organizmus, Svet je pre všetkých, Zelený zošit, Po stopách vlkov, Po stopách medveďov, metodické príručky pre učiteľov a pracovné listy pre žiakov k témam Ovzdušie, Pôda, Odpady, Voda, Energia, Urbanizmus, Populácia, Odeslenie atď. Mnohé z týchto publikácií a príručiek sú oficiálne a na základe posúdenia Štátnym pedagogickým ústavom odporúčané MŠ SR ako doplnková literatúra pre školy.

Studnica nápadov a inšpirácií mimovládnych organizácií je nevyčerateľná. Vďaka takému konštruktívnemu prístupu a finančnej aj inštitucionálnej podpore štátu mimovládnymi organizáciami funguje napríklad v Českej republike sieť Stredísk environmentálnej výchovy (v súčasnosti podľa [www.narodnisit.cz](http://www.narodnisit.cz) a [www.pavucina-sev.cz](http://www.pavucina-sev.cz) je to viac ako 100 stredísk, podporených z rozpočtov rezortov školstva a životného prostredia a z krajských samospráv, celkovo v sume rádovo v desiatkach miliónov českých korún). Stále verím, že podobného osvieteného prístupu sa dočká aj mimovládna environmentálne-výchovná scéna slovenská. Potenciál mimovládnych environmentálno-výchovných organizácií združených aj nezdrúžených v SEVO Špirála je v súčasnosti nedostatočne využitý a je to škoda pre všetky strany.

Mgr. Richard Medaľ

Centrum environmentálnych aktivít Trenčín, člen SEVO Špirála

Foto: autor

## SOUND v Turanoch opäť Zelenou školou

Naša škola Stredné odborné učilište drevárske v Turanoch druhýkrát obhájila titul **Zelená škola**. Popri dielčích aktivitách v oblasti ochrany a tvorby životného prostredia sa nám darí najmä v projektovej činnosti. Najväčší úspech sme dosiahli zrealizovaním projektu *Náučný chodník v Turanoch - sídlo našej školy* v rámci Konta Orange v programe Dajte škole zelenú. Na vybudovaní chodníka pracovala skupina študentov - členov turistického a environmentálneho krúžku pod vedením pedagóga - mentora projektu - koordinátora ENV. V súťaži o najlepšiu prezentáciu a propagáciu tohto projektu sme obsadili tretie miesto s finančnou odmenou, ktorú sme použili na zorganizovanie výletu do národných parkov Slovenska pre najaktívnejších študentov v tomto projekte.

Vďaka úspešnej propagácii náš chodník je navštevovaný nielen mladými, ale širokou verejnosťou. Vhodné umiestnenie náučného chodníka na úpätí Malej Fatry nás viedlo k myšlienke využiť ho ako formu „učenia v prírode“, čo bol základ pre náš ďalší úspešný projekt **Škola v prírode, príroda v škole**. Pre tento proces sme vytvorili podmienky: chodník sme doplnili ďalšími informačnými tabuľami so sústredením



sa na lesnú časť - stromy. Ďalšie enviropanely o stroch sme nainštalovali aj v našej letnej učebni a v záhrade. Dosadili sme niektoré druhy stromov, čím sme vlastne zriadili „mini-arborétum“. Tohto času pracujeme na textovom sprievodcovi po náučnom chodníku s metodickou príručkou k výučbe jednotlivých predmetov v prírode.

Toto názorné vyučovanie „v lone prírody“ prebie-

ha nielen v rámci vyučovacieho procesu našej školy, ale vďaka výbornej spolupráci s CVČ v Turčianskej Štiavničke sa tu konajú exkurzie pre všetky základné školy v regióne Turca. V pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja s veľkým ohlasom sa v jeseni 2006 poriadala na náučnom chodníku regionálna súťaž medzi strednými školami Kalokagatia. V ďalšom šk. roku plánujeme usporiadať podobnú regionálnu súťaž v poznaní stromov.

Naše zrealizované environmentálne projekty sú veľkým prínosom vo výchovno-vzdelávacom procese, kde sa snažíme uplatniť aj špecifiká miestnej krajiny. Podporujeme tým nielen environmentálne vedomie, ale aj aktivitu, kreativitu a odborný rast študentov.

Mgr. Štefánia Šarkányová

koordinátorka environmentálnej výchovy SOUND Turany

